

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

70: Jan Visscher: De zwarte boogschutter, ca. 1655-1660; 71: Cornelis van Daelen II naar Govert Flinck: Het zwarte meisje, ca. 1655-1660

Kolfin, E.

Publication date

2008

Document Version

Final published version

Published in

Black is beautiful: Rubens tot Dumas

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Kolfin, E. (2008). 70: Jan Visscher: De zwarte boogschutter, ca. 1655-1660; 71: Cornelis van Daelen II naar Govert Flinck: Het zwarte meisje, ca. 1655-1660. In E. Kolfin, & E. Schreuder (Eds.), *Black is beautiful: Rubens tot Dumas* (pp. 253-254, 268-269). De Nieuwe Kerk [etc.].

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, P.O. Box 19185, 1000 GD Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

70

Jan Visscher

De zwarte boogschutter ca. 1655–1660

71

Cornelis van Dalen II naar Govert Flinck
Het zwarte meisje ca. 1655–1660

70

Jan Visscher (1633-na 1690) naar
Cornelis Visscher 1628/29-1658

De zwarte boogschutter

ca. 1655-1660

Gravure, 27,2 x 21,7 cm
Rijksmuseum, Amsterdam,
RP-P-OB-61.880

71

Cornelis van Dalen II 1638-1668
naar Govert Flinck 1615-1660

Het zwarte meisje

ca. 1655-1660

Gravure, 25 x 20,2 cm
Museum Boijmans Van Beuningen,
Rotterdam, BdH 17669 (PK)

Literatuur

Hollstein 1949 e.v., dl. XLI, pp.
106-107 (Visscher), dl. V, p. 105 (Van
Dalen); Niemeijer 1968, p. 37

Tussen 1630 en 1640 werd de zogenaamde morentronie een geliefd

onderwerp in de kunst. Dat waren voorstellingen van Afrikanen en buste in een fictieve rol. Ofschoon de gezichten vaak levensecht lijken en bijna zeker naar het leven zijn gemaakt, waren dit soort voorstellingen niet bedoeld als portretten maar als types. Uit boedelinventarissen blijkt dat mensen ze graag aan de muur hadden. Daarbij ging het niet alleen om schilderijen, maar ook om prenten. Zo had ene Jan Post die klerk was in het stadhuis bij zijn overlijden in 1684 'een moor in een zwarte lijst met een glas daervoor'. Het glas wijst erop dat dit een tekening of een prent geweest is. De hoge taxatie van maar liefst twintig gulden suggereert dat de prent of tekening tamelijk groot en handgekleurd was.

Tekeningen van Afrikanen die als zelfstandig kunstwerk waren bedoeld, zijn – behalve de twee van Dürer, besproken op pp. 71-72 – niet meer bekend, maar grote prenten wel. Twee daten er uit de tweede helft van de jaren vijftig. Jan Visscher graveerde een jongetje met pijl en boog naar een tekening van zijn broer Cornelis Visscher. Het is een prent die tot in de achttiende eeuw erg bewonderd werd. De prent werd drie keer herdrukt, Petrus Camper 1722-1789 noemde hem in 1791 met instemming en er zijn tenminste zes kopieën van bekend, getekend, in prent en geschilderd.

Ook een tweede gravure uit deze periode werd zeer bewonderd. Van deze prent van Cornelis van Dalen II naar Govert Flinck, met een meisje in een soort antiquiserende kleding die toen modieus was, werden tot in de achttiende eeuw vele kopieën en varianten gemaakt. Twee Franse uitgevers brachten de prenten van Visscher en Van Dalen rond 1730 samen op de markt als pendants, ofschoon ze oorspronkelijk niet zo bedoeld waren. Doordat ze

de voorstellingen opnieuw lieten graveren, gingen de technische verschillen tussen de twee originelen geheel verloren. Beide graveurs hadden hun eigen manier van graveren, waarbij de drogere manier van Van Dalen het meest geschikt was voor de zwarte huid en Visscher beter in staat bleek de levendigheid van een tekening te reproduceren.

Beide prenten zijn relatief groot. Op dat formaat hadden graveurs die een zwarte huid moesten weergeven het een stuk makkelijker dan hun collega's die veel kleinere zwarte figuren moesten voorstellen [op 59-61 bijvoorbeeld]. Van Dalens techniek week in essentie niet af van wat Jan Muller in 1589 had gedaan [30, 31]. De basis was een golvende kruisarcering met de zwellende lijnen die destijds werden geïntroduceerd. Hiermee zette Van Dalen de middentoon neer. De lijnen definiëren de vormen in het gelaat en zijn al naar gelang het gewenste effect dikker of dunner en dichterbij of verder uit elkaar geplaatst. Vanuit die middentoon creëerde hij geheel rechts in het gezicht halfschaduw door de ruitjes van het arceerpatroon in te vullen met dwarsstreepjes en daar nog eens een derde arcering overheen te zetten. De schaduw links maakte hij nog donkerder met een dubbele kruisarcering, waarbij de laatste uit dikke en daardoor erg zwarte lijnen bestaat. Alleen op het hoogste puntje van de neus en in de witte tanden liet hij het papier geheel onbedrukt. Visscher, die een levendiger lijnvoering had, liet veel meer wit bloot liggen, waardoor zijn prent dichterbij de stijl van een tekening blijft. Bijna heel de wang links boven de neusvleugel is wit. Ook onder het oog links en rechts en boven het rechteroog fungeerde de kleur van het papier als de hoogste toon. De middentoon is met een dunne

arcering weergegeven in golvende lijnen die de richting van de verschillende gezichtsdelen definiëren. De grens met de schaduwpartijen is gemarkeerd met iets dickere arceringen of met lange halen. In de schaduw werkte Visscher met een fijnmazig patroon van golvende arceringen in drie richtingen. Soms zette hij daar stipjes tussen, bijvoorbeeld op de wang. Extra haaltjes en stipjes verlevendigen het geheel. EK